

Stockholm, 2016-01-13

RFSUs remissyttrande över Ds 2015:42, Ett särskilt tortyrbrott?

Inledning

RFSU välkomnar Ds 2015:42 och tackar för möjligheten att få lämna synpunkter på den samma.

RFSU är en partipolitiskt och religiöst obunden folkrörelse med uppgift att sprida en positiv, bejakande och öppen syn på samlevnads- och sexualfrågor. Vi arbetar med utgångspunkt i sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) för ett jämlikt och jämställt samhälle där sexualitet är en källa till glädje och njutning i människors liv.

Hälsa är en grundläggande mänsklig rättighet som är nödvändig för utövandet av alla mänskliga rättigheter. Sexuell och reproduktiv hälsa är viktiga och nödvändiga delar i rätten till fysisk och mental hälsa. Sexuell och reproduktiv hälsa kan varken uppnås eller skyddas utan sexuella eller reproduktiva rättigheter.

Reproduktiva rättigheter innebär rätten att fritt bestämma om en vill bli förälder och därmed antalet barn och tidrymden mellan havandeskapen samt att få tillgång till upplysning och utbildning, liksom till de medel som behövs för att kunna utöva denna rätt.

Sexuella rättigheter omfattar mer än bara hälsofrågor. Sexuella rättigheter garanterar var och ens åtnjutande och uttryck för sin sexualitet fritt från tvång, diskriminering och våld. De sexuella rättigheterna bidrar till att förverkliga principer om frihet, jämlikhet, jämställdhet, självbestämmande och värdighet

Sammanfattning

RFSU delar utredningens ståndpunkt att tortyr utgör en allvarlig kränkning av de mänskliga rättigheterna samt skrivningen att tortyr är ett av de mest motbjudande och straffvärda brott som finns. RFSU anser att det behövs konkreta åtgärder för att säkerställa att alla slags tortyrgärningar är kriminaliserade enligt svensk rätt samt i enlighet med Sveriges internationella skyldigheter och standarder. RFSU är av uppfattningen att det är problematiskt att olika tortyrgärningar bedöms enligt olika brott enligt gällande svensk rätt och därmed mycket olika straff och preskriptionsregler. Det nuvarande systemet försämrar både samhällets möjligheter att döma ut adekvata straff för tortyrhandlingarna så som brottsoffrens möjligheter till upprättelse och rättvisa.

RFSU delar utredningens bakgrundsbeskrivning om att förbud mot tortyr är en folkrättslig princip som kan anses ha uppnått ställning av s.k. jus cogens. RFSU välkomnar utredningens djupa analys av relevanta folkrättsliga standarder om hur tortyr ska begripas, utredas, bestraffas och upprättas. RFSU är positivt inställt till

de föreslagna åtgärder som syftar till att Sverige ska ha tillräckliga rättsliga instrument för att förebygga och bekämpa all slags tortyr, bl.a., att tortyrbrottet ska omfattas av universell jurisdiktion, att brottet ska undantas från preskription, att lagregleringen inte ska innehålla undantag för smärta eller lidande som uppkommer genom handlingar som är lagligt sanktionerade -något som idag är undantaget i bl.a. tortyrkonventionen samt införandet av adekvata fängelsestraff.

RFSU välkomnar utredningens förslag om att angripa tortyrgärningar så brett som möjligt med internationella standarder som utgångspunkt. Särskilt positivt inställt är RFSU avseende förslaget att införa en icke uttömmande uppräkningslista av de olika syften som ska kunna betraktas vid bedömning av tortyr, förslaget att införa skrivning av det särskilda syftet att diskriminera med avsikten att alla former av diskriminering ska kunna beaktas, utredningens bedömning att man skall väga in omständigheter som hör samman med offrets personliga förutsättningar vid bedömning av huruvida offret tillfogats allvarlig smärta och svårt lidande samt förslaget att man ska utgå från gärningsmannens avsiktssuppsåt. Detta kan enligt RFSU underlätta progressiva konventionskonforma tolkningar vid tillämpandet av den föreslagna lagregleringen.

RFSU anser dock att utredningen saknar en djupare analys om genderspecifika tortyrgärningar, dvs. den typ av tortyr har ofta särskilda uttryck och grundar sig i offrets könstillhörighet, könsidentitet eller uttryck och sexuell läggning. Detta perspektiv är redan idag uppmärksammat och erkänt internationellt av relevanta organ och har lett till en särskild medvetenhet vid bedömningar.

Regeringen uppmuntras med anledning av det härmed att lägga till en analys om könsspecifikt våld och tortyr, samt våld och tortyr som drabbar andra särskilt sårbara grupper, så som HBTQ-personer, i utredningen i syfte att stärka skyddet till vissa samhällsgrupper som har visat sig särskilt utsatta för tortyr.

RFSU anser även att utredningen bör bredda tortyrbrottet till att omfatta fler diskrimineringsgrunder vid uppräkningslistan av diskrimineringsgrunder i § 1.

Genderspecifika tortyrgärningar

RFSU välkomnar utrednings ståndpunkt att kriminalisera tortyr som ett särskilt brott i svensk rätt, och RFSU delar utredningens analys att detta skulle bidra till en harmonisering med internationella standarder. Utredningen har i sin analys och i framarbetandet av sitt lagförslag använt sig och analyserat internationella standarder, rapporter, auktoriserade tolkningar av internationella organ. Dessa referenser och jämförelser har varit avgörande för att utredningen ska kunna slå fast att ett särskilt tortyrbrott bör införas i svensk rätt. Utredningens analys av internationella standarder måste generellt bedömas som relevanta och omfattande. Dock kan RFSU konstatera att trots att utredningens analys är baserad på internationella standarder för folkrätten, som i sig är utvecklade för även genderspecifika tortyrgärningar, saknas det i utredningen en djupare analys av hur detta område kring de genderspecifika tortyrgärningarna kan inkluderas i den

svenska lagstiftningen. Det finns korta kommentarer om brottslighetskonkurrens samt om gällande rätt vid våldtäkt, men det saknas referenser kring hur tortyrgärningar där gender (d.v.s. kön, könsidentitet eller uttryck och sexuell läggning) är relevant till tortyrens syfte, om dess och hur handlingarna bör bedömas.

RFSU saknar i utredningen en analys av genus specifika tortyrgärningar och önskar ett tillägg i utredningen i vilket ämnet inkluderas i syfte att förstärka skyddet mot tortyr för särskilda utsatta grupper samt avseende särskilda sexuella och reproduktiva hälsa och rättigheter som brukas kränkas genom tortyrgärningar. Detta skydd är ännu viktigare vid tillämpning av universell jurisdiktion för att utreda och bedöma tortyrgärningar enligt svensk rätt.

RFSU bedömer att det skulle vara användbart i en sådan analys inkludera relevanta delar av Tortyrkommitténs och Människorättskommitténs allmänna kommentarer och granskningar samt rapporter av FN:s specialrapportör mot tortyr där genderspecifika tortyrgärningars omfattning beskrivs och preciseras. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt de förklaringar som finns om hur tortyr kan kopplas ihop med sexuellt våld och diskriminering mot utsatta grupper (exempelvis kvinnor och HBTQ-personer) mm. Detta fokus och medvetenhet kring genderspecifikt våld är enligt RFSU mycket viktig eftersom kvinnor och sexuella minoriteter ofta är överrepresenterade bland tortyroffer, vilket även stöds av uttalanden från FN:s specialrapportör mot tortyr.

RFSUs uppfattning är att en djupare analys av denna särskilda utsatthet skulle kunna bidra till att förstärka det föreslagna tortyrbrottet genom att belysa hur och under vilka omständigheter särskilda handlingar relaterade till sexuella och reproduktiva hälsa och rättigheter bör bedömas som tortyr, alternativt grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, och inte bara som misshandel eller ofredande enligt gällande svensk rätt. Exempelvis har internationella organ och domstolar fastställt att våldtäkt av kvinnor och även av HBTQ-personer med syfte att "korrigera" dem under vissa omständigheter bör bedömas som tortyr eller grym behandling.

Vidare har andra handlingar inom SRHR-området av samma organ bedömts som tortyr alternativt som annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, så som avsiktlig överföring av HIV, undanhållande av information om HIV, testning och vård, förnekelse av tillgång till preventivmedel och familjeplanering samt av information om ens hälsotillstånd, oskuldsundersökningar, tvångsabort och sterilisering, tvångsaktenskap, tvång nakenhet, könsstympning, mm.

RFSU anser det vara nödvändigt att åter särskilt utreda detta område för att få en djupare analys av hur nämnda handlingar kan vara relevanta vid tortyrbedömningar och hur det skulle kunna bidra till att öka tortyroffers möjligheter för att få upprättelse enligt svensk rätt, särskilt i de fall där kränkningen har en psykisk natur som orsakar svårt lidande utan att det leder till en medicinskt påvisbar sjukdom hos offret (se utredningens analys, s. 143).

Med anledning av fört resonemang vill RFSU uppmuntra Regeringen att behandla denna del på nytt och att det läggs till ett kapitel om genderspecifikt tortyr som innehåller hänvisningar till relevanta internationella standarder, och att Regeringen överväger hur detta skall beaktas vid införande och tillämpande av den nya lagen om tortyrbrott i svensk lagstiftning för att ytterligare förstärka skydd mot tortyr.

Särskilt syfte att diskriminera

Utredningen listar i sitt förslag följande grunder för diskriminering som ska beakta som tortyrssyfte; kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder, politisk eller annan åskådning eller annan liknande förhållande.

RFSU är positivt inställt till utredningens förslag om att utgå från de diskrimineringsgrunder som återfinns i diskrimineringslagstiftningens eftersom den innefattar fler diskrimineringsgrunder än brottsbalkens brott olaga diskriminering samt att tillägga politisk eller annan åskådning som diskrimineringsgrund i det föreslagna tortyrbrottet. RFSU saknar emellertid ett antal diskrimineringsgrunder som RFSU anser är relevanta vid en bedömning av tortyrgärningar. Däremot saknar RFSU i utredningen en djupare analys av varför ytterligare internationellt erkända diskrimineringsgrunder inte inkluderats i utredningens förslag om tortyrbrott. Det hade varit önskvärt att i linje med utredningens resonemang för att tillägga politisk eller annan åskådning till diskrimineringslagens grunder även föra ett grundat resonemang kring anledningar för att lägga till ytterligare diskrimineringsgrunder som kan räknas som tillhörande svensk rätt, emedan de utlistas i Europakonventionen. Exempelvis inkluderas språk, nationellt eller social ursprung, tillhörighet till nationell minoritet, förmögenhet, börd eller ställning i Europakonventionen. De senast uppräknade diskrimineringsgrunder kan visa sig vara avgörande vid bedömning av vissa tortyrgärningar, särskilt vid tortyrgärningar där olika diskrimineringsgrunder påverkar varandra eller döljer varandra. RFSU anser med anledning av detta att utredningen behöver överväga om det vore gångbart att inkludera fler diskrimineringsgrunder inom det föreslagna tortyrbrottet.

RFSU är medvetna om att den föreslagna listan inte är uttömmande samtidigt som utredningen tydligt klargör att det i huvudsak är de diskrimineringsgrunder som listas som ska kunna beaktas. RFSU anser att en tydligare och mer inkluderande lista av diskrimineringsgrunder i lagen är viktig av flera skäl. Ett är att det processekonomiskt skulle underlätta genom att belysa hur vissa gärningar och diskrimineringsgrunder redan har bedömts internationellt av folkrättsliga organ. Ett annat viktigt skäl är att de som utsatts för de gärningar lagen tar sikte på, de som fallit offer för tortyr, ska ges möjlighet till rimlig upprättelse, som enligt RFSU bör följa internationella standarder – något som även påtalas av utredningen.

Med anledning av fört resonemang vill RFSU uppmuntra Regeringen att särskilt behandla frågan avseende vilka diskrimineringsgrunder som bör och ska beaktas som tortyrssyfte och att Regeringen därmed får en djupare analys för att överväga

om de listade diskrimineringsgrunderna i utredningens förslag bör kompletteras enligt ovan.

Datum som ovan

Kristina Ljungros

Förbundsordförande RFSU